

Türkçede *çinde* İlgecinin Çokanlamlılık Görünümleri: Bilişsel Dilbilim Çerçevesinde Bir İnceleme

Ayşe Eda Gündoğdu

ORCID: 0000-0002-9074-7903

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Dilbilimi
Bölümü, 42090 Meram/Konya

aedagundogdu@gmail.com

(Gönderilme tarihi 1 Haziran 2023; Kabul edilme tarihi 5 Şubat 2023)

ÖZ: Biçim ile anlamı tümleşik ve bağıntısal bir şemaya yerleştiren bilişsel dilbilim, çokanlamlılığı dilin doğal ve içkin bir özelliği olarak değerlendirmektedir. Böylece geleneksel görüşte dilbilgisel düzlemde incelenen işlev sözcükleri de farklı dinamikler üzerinden anlam temelli bir perspektifle araştırma konusu yapılabilmektedir. Bu çalışmanın amacı; *çinde* ilgecinin çokanlamlılık görünümünü bilişsel dilbilim paradigması çerçevesinde imge şematik dönüşümler, uzanımlar ve metaforik yapılanmalar kapsamında sahnelerarası ilişkilerle ortaya koymaktır. Betimsel bir niteliğe sahip araştırmanın verisi, ilgecin bağlamsal görünümünü kapsayan, Türkçe Ulusal Derlemi 3.0 derlem sorgusu aracılığıyla elde edilmiş 3500 bağımlı dizinden oluşmaktadır. Araştırma konusu ilgecin kapsama öntür uzanımıyla bağıntılı dört farklı imge şeması dönüşümüne uğradığı, bununla birlikte dört farklı çevresel uzanımına sahip olduğu, ayrıca imge şemalarına metaforik yorumların da eklenmesiyle farklı anlamsal ağların elde edildiği ulaşılan önemli sonuçlar arasındadır.

Anahtar sözcükler: çokanlamlılık, imge şeması, metafor, uzanım, *çinde*

Polysemy of the Postposition *çinde* in Turkish: An Analysis within the Framework of Cognitive Linguistics

ABSTRACT: Cognitive linguistics, which places form and meaning in an integrated and relational scheme, considers polysemy as a natural and inherent feature of language. Thus, function words, which are examined on the grammatical level in the traditional view, can also be researched with from a

<http://doi...>

Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 2024/1, 61-87

© 2024 Dilbilim Derneği, Ankara.

meaning-based perspective through different dynamics. The aim of this study is to reveal the polysemy properties of the postposition içinde within the framework of the cognitive linguistics paradigm, and to reveal the inter-scene relations within the scope of image schematic transformations, extensions, and metaphorical constructions. The dataset of the research, which has a descriptive nature, consists of 3500 concordances obtained through the Turkish National Corpus 3.0 corpus query, which includes the contextual views of the postposition. As a result, the postposition içinde is observed with four different image schema transformations related to the containment prototype extension, it also has four different peripheral extensions, and different semantic networks are obtained by adding metaphorical interpretations to the image schemas.

Keywords: polysemy, image schema, metaphor, extension, içinde

1 Giriş

Bilginin durağan ve önermesel kalıpların ötesinde bedensel deneyim örüntülerine dayalı üretildiğini savunan bilişsel dilbilim; dil ve biliş arasındaki ilişkiseliliği kural temelli dayanaklarla açıklamaktan çok, dünyayı algılama ve bununla bağıntılı olarak kavramlaştırmanın bir yansıması olarak değerlendirmektedir. Lakoff (1987) kavramsal sistemlerimizin özünün doğrudan algıya, beden hareketlerine ve fiziksel-sosyal nitelikteki deneyimlere dayandığını ifade eder. Buna paralel olarak Lakoff ve Johnson (1999) beden ve biliş arasındaki ilişkiyi yalnızca insanın düşünmek için bedene gereksinim duyma eğilimine indirgememek gerektiğinin, geniş bir yelpazede yapılanan detaylandırılmış kavramlaştırmaların fiziksel dünyada beyin ve beden arasındaki ilişkinin işlev kazanarak oluştuğunun altını çizmektedir. Bilişsel bilimler, psikoloji, felsefe gibi disiplinlerden beslenerek dilbilim alanında kendine özgü art alan oluşturun ve inceleme yöntemleri geliştiren bilişsel dilbilim *Genelleyici Uzlaşı* (ing. Generalisation Commitment) ve *Bilişsel Uzlaşı* (ing. Cognitive Commitment) üzerine temellendirilmiştir. Genelleyici uzlaşı, dilin insanın bilişsel mekanizmaları ve bu mekanizmalar aracılığıyla gerçekleştirilen işlemlerini yansıttığını, bu açıdan metafor, çokanlamlılık gibi genel olgulardan insan dilinin tüm katmanlarının sorumlu olduğunu savunmakta ve dilbilimcileri biçimbilim, sözdizim, anlambilim gibi farklı dil sistemleri arasında ortak düzenleme ilkeleri aramaya yönlendirmektedir. Bu bağlamda, söz konusu uzlaşı, biçimci görüşte benimsenen modüler yaklaşıma karşıt bir konum almakta ve dili betimleme sürecinde farklı alt sistemleri ayrıştırmaktan ziyade, bütünleştirilmiş bir bakış açısıya, detaylandırılmış bilişsel süreçlerin çözümlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Bilişsel Uzlaşı ise dilsel yapı ilkelerinin betimlenmesinde özellikle felsefe, psikoloji, yapay zeka ve sinirbilim gibi alanların insan bilişi hakkındaki bulgularının göz önüne alınması gerektiğini ifade etmektedir. Uzlaşı, dil ve dilsel organizasyonun yalnızca kendine özgü ilkelerle tanımlanmasının yeterli olmayacağının, aynı zamanda insan bilişine

özgü genel ilkeleri de yansıtması gerektiğinin altını çizmektedir (Lakoff, 1990; Ungerer ve Schmid, 1996; Evans ve Green, 2006; Evans, 2007; Gibbs, 2017; Winters ve Nathan 2020; Jiang ve Yang, 2021; Wen ve Taylor, 2021). Anlambilim ve dilbilgisi olarak iki farklı alt disiplin bağlamında incelenebilen bilişsel dilbilim alanında bilişsel anlambilim deneyim ve kavramsal sistem ile dil aracılığıyla kodlanan anlamsal yapı arasındaki ilişkiyi araştırma konusu yapmaktadır. Bu noktada kavramsal yapıyı bilgi temsili, kavramlaştırılmayı ise anlamın kurulumu ile bağıntılandırmakta ve kavramsal yapıların bedenleşmiş biliş aracılığıyla kurulduğunu, anlamsal yapıların kavramsal yapılar ile açıklanabileceğini, anlam temsillerinin ansiklopedik bir form aracılığıyla gözlenebileceğini ve anlam kurulumlarının kavramlaştırılmayı eşleştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Harmanlama Kuramı (ing. Blending Theory), Kavramsal Metafor Kuramı (ing. Conceptual Metaphor Theory), Çerçeve Anlambilimi (ing. Frame Semantics) gibi kuramsal dayanaklarla beslenen söz konusu alan, bu yönüyle insan zihnini modellemeyle de ilgilenmektedir. Bilişsel dilbilimin ikinci araştırma alanı olan bilişsel dilbilgisi ise dilin sözlükçe içerisinde yer alan sözcükler ve kurallar sistemi olduğunu, sözcüksel birimler üzerindeki kuralları içeren sözdizimsel bir bileşen ile anlamı yöneten diğer bileşenlerle açıklanabileceğini öne süren biçimci görüşü reddetmekte, dilbilgisinin sözcükler ve dilbilgisi yapılarını da kapsayan biçim-anlam eşleşmelerinin bir envanterinden oluştuğunu ifade etmektedir. *Sembolik bileşimler* (ing. symbolic assemblies) olarak değerlendirilen bu yapılanmada ses, anlam ve dilbilgisi tek bir temsilde birleşmekte, bu açıdan dilde anlam ve dilbilgisi boyutu eşzamanlı ilerlemesi gereken bir çizgide yer almaktadır (Langacker, 1987; Talmy, 2000; Evans ve Green, 2006; Evans, 2007; Langacker, 2007; Langacker, 2008). Bu araştırmanın da kuramsal art alanını oluşturan çokanlamlılık, bilişsel dilbilim paradigmasında hem anlam hem de dilbilgisini kapsayan arakesit alanlardan biri olarak değerlendirilmektedir.

1.1 Bilişsel Dilbilim Çerçevesinde Çokanlamlılık

Bilişsel dilbilimde çokanlamlılık insan dilinin temel bir özelliği olarak tanımlanmakta, genel görüşün aksine sözcük anlamı ile sınırlandırılmamakta ve dildeki sözlüksel, biçimsel ve sözdizimsel organizasyon arasındaki önemli temel ortaklıkları betimlemeye yardımcı olan genelleştirilmiş olgular bütünü olarak değerlendirilmektedir (Evans, 2007). Bir sözlüksel ögenin birbiriyle ilişkili iki ya da daha fazla uzanıma sahip olma durumunu dilin temel işleyiş özelliklerinden biri olarak yorumlayan bilişsel dilbilim, bu yönüyle biçimci yaklaşımlardan ayrılmaktadır. Biçimci yaklaşımlarda görece ikincil bir eğilim olarak kabul edilen ve bağlam aracılığıyla tanımlanan çokanlamlılık, bilişsel paradigmanın odaklandığı çalışma alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır ve araştırmacılar bu olgunun kavramsal bir yönü olduğu konusunda hemfikirlerdir. Bu kapsamda çokanlamlılık görünümüleri dilsel birimlerin, üretim öncesi organizasyonu ve yapılanması sürecindeki sistematik farklılıklar ve kalıpları

yansıtmaktadır (Talmy, 1985; Talmy, 2000; Lee, 2001; Evans ve Green, 2006; Langacker, 2007). Croft ve Cruse (2004) okanlamlılığı geniş ölçekte, kümülatif anlam potansiyelinin farklı kısımlarını izole etme sürecinde, bir sözcüğün dil kullanıcısı tarafından üretilen farklı yorumları (ing. construal) olarak değerlendirmektedir. Bu kapsamda bir sözcüğün farklı uzanımlarını ortaya koyma sürecinde yalnızca kullanımsal niteliklerin değil, diğer uzanımlardan onu ayıran koşulların da belirgin hale getirilmesi bir zorunluluktur. Uzanımsal farklılaşmaların da önemli bir bölümü özerk bir duyusal birimi sınırlayan farklı şematik dönüşümler aracılığıyla sağlanmaktadır (Lakoff, 1987).

Bilişsel dilbilim perspektifinde, okanlamlılık konusundaki ilk çalışmalar genel eğilimin aksine içerik sözcükleri değil işlev sözcükleri üzerinden şekillenmiştir. Alanyazın incelendiğinde ilgeçlerin özel bir ilgi alanına dönüştüğü ve farklı dillerdeki ilgeçlerin okanlamlılık görünümlerine ilişkin kapsamlı araştırmalar yapıldığı gzlenmektedir¹. Brugman (1981) ve Lakoff (1987) tarafından İngilizce *over* ilgeci üzerinden gerçekleştirilen durum çalışmaları söz konusu araştırmaların temelini oluřturmaktadır². Brugman (1981) okanlamlılığı tanımlarken bir sözcükteki anlamsal geişim ile işlevsel geişim arasında önemli bir ayırım yapmakta, anlamsal geişimin yeni bir sözdiziminden kaynaklanabilecek geçici bir eğilim olduğunu, işlevsel geişimin ise bilişsel yönü ağır basan, algıya ve yoruma dayalı bir durum olduğunu ifade etmektedir. Araştırmacı, kavramlaştırma ve kavramsal ağ oluşturma açısından sözcük ulamları arasındaki içeriksel ve işlevsel ayırımı reddetmekte, okanlamlılığı farklı duyular aracılığıyla kurulan bir anlam zinciri gibi görmekte ve bunu karmaşık bir aile benzerliği (ing. family resemblances) yapısı ile açıklamaktadır. Çalışma özellikle belirli bir merkezi anlam üzerinden genişletilmiş ağlar aracılığıyla gösterimi yapılan yayılan ulamların (ing. radial categories) ortaya konması açısından değer taşımaktadır. Ardılı olan Lakoff (1987) *over* ilgeci düzleminde okanlamlılık olgusunu betimlemeye aynı şekilde belirgin bir ntr anlam belirleyerek başlamakta, imleyen (ing. trajector) ve sınır³

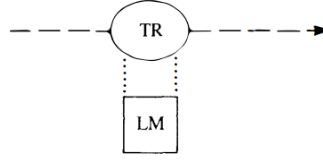
¹ örnek çalışmalar için bkz. Vandeloise, 1991; Geeraerts, 1992; Cuyckens, 1993; Vandeloise, 1994; Smith, 1993; Bellavia, 1996.

² Brugman'ın (1981) alışması California niversitesi'nde tamamladığı yüksek lisans tezine dayanmaktadır. Lakoff (1987) ise aynı ilgecin okanlamlılık görünümlerini *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind* adlı kitabında bir durum çalışması olarak sunmuştur. 1988 yılında Brugman ve Lakoff, ilgecin okanlamlılık görünümlerine ilişkin ortak çalışmalarını *Lexical Ambiguity Resolution: Perspectives from Psycholinguistics, Neuropsychology, and Artificial Intelligence* adlı kitapta bir bölüm olarak yayınlamıştır.

³ Langacker (1993) imleyen ve sınırı, dilbilimsel olarak kodlanmış bir sahnede katılımcıların göreceli önemi ile ilişkilendirir ve şekil-zemin organizasyonunun daha genelleştirilmiş algısını yansıttığını ifade eder. Araştırmacıya göre, özne ve nesne dilbilgisel işlevleri imleyen-sınır organizasyonunun yansımalarıdır; araştırmacı özne işlevini yerine getiren sembolik düzeneğin anlamsal kutbunu imleyen; nesne işlevini yerine getiren sembolik düzeneğin anlamsal kutbunu sınır olarak değerlendirir.

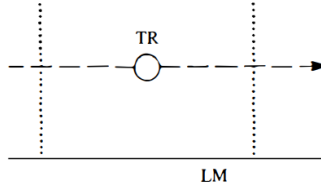
(ing. landmark) kurulumlarını yayılımsallık (ing. extended), temas (ing. contact), dikeylik (ing. verticality), zemin (ing. ground) parametreleri doğrultusunda sınıflandırmakta ve sınıfsal değişimleri imge şeması dönüşümleri (ing. image schema transformation) olarak tanımlamaktadır. Ayrıca çokanlamlılık yalnızca imge şematik kurulumlarla değil, kurulumlara metaforik düzlemin eklenmesiyle de sağlanmaktadır. Bu araştırmanın da yönetsel dayanağını oluşturan çalışmada *over* ilgecinin ilk olarak *above-across* işlemi aracılığıyla öntür anlamı tanımlamakta, “The plane flew over.” örnek sahnesi üzerinden imleyen-sınır ilişkisi kurulmaktadır: *Sahnede sınır belirgin değildir, ok imleyen hareket ettiği yolu (ing. path) temsil etmektedir, sınır uçağın üzerinde uçtuğu yerdir, yol sınırın üzerindedir, noktalı çizgiler sınırın en ucunu gösterir, yol sınırın bir ucundan diğer ucuna doğru ilerler* (bkz. Görsel 1).

Görsel 1. *Over* ilgeci öntür sahne (Lakoff, 1987: 419)

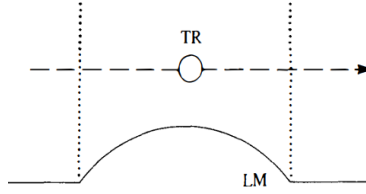

Araştırmacı, öntür anlam üzerinden farklı düzlemlere ulaşma sürecinde, belirlediği parametrelerin doğrultusunda gerçekleşen imge şeması dönüşümlerini belirler. Bu kapsamda yayılımsallık, imleyen ve sınır teması, dikey hareket gibi ölçütler farklı sahneleri oluşturmaktadır. Bu süreçte parametreleri kısaltma yoluyla sekiz farklı sahneyi içeren bir formül düzeneğinin sunumu yapılır. Örneğin, sınırın yatay yayılımsal olduğu ve temasın olmadığı sahneleri 1.X.NC (extended, no contact); sınırın dikey yayılımsal olduğu ve temasın olmadığı sahneleri 1.V.X.NC (vertical extended, no contact) olarak kodlamaktadır. Görsel 2 ve Görsel 3’te örnek olarak 2 farklı sahne gösterimi yer almaktadır.

Görsel 2. “The bird flew over the yard”. sahne: 1.X.NC (Lakoff, 1987: 421)

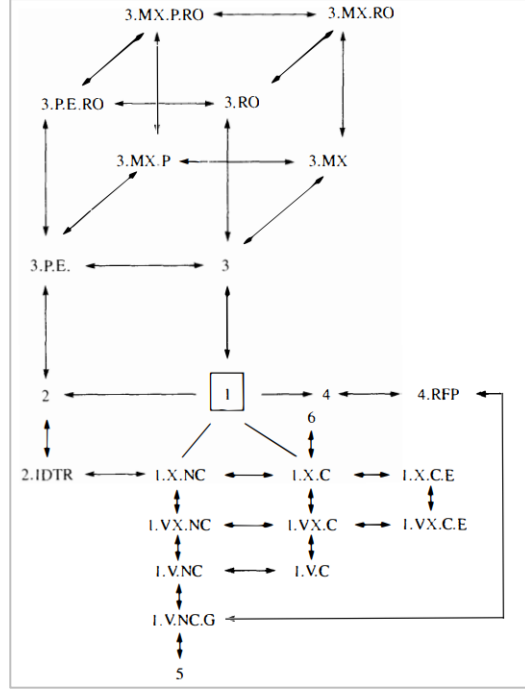

Görsel 3. “The plane flew over the hill.” sahne: 1.VX.NC (Lakoff, 1987: 421)

Yukarıda sözü edilen imge şeması dönüşümleri aynı uzanımın farklı parametreler doğrultusundaki versiyonları olarak kurgulanmaktadır. İkinci bir anlamsal dönüşüm ise doğrudan farklı uzanımların kurulduğu sahnelerde gözlenmektedir. Araştırımcı *above sense*, *covering sense* gibi öntür olarak değerlendiremeyen fakat metaforik kurulum da barındırmayan sahneleri farklı düzlemler olarak değerlendirir ve bu düzlemlerin de kendine özgü parametrelerini oluşturur. Örneğin *above sense* içlemi için sınırın boyutu ile yolun yayılımsallığını ölçüt olarak belirler, “The power line stretches over the yard.” sahnesi ile bunu örnekler ve uzanımı 1DTR (ing. one-dimensional trajector) ile kodlar. Bu kapsamda, ikinci anlamsal dönüşüm de farklı uzanımlar ve şemalar üretilmesi yoluyla sağlanır. Son ve üçüncü süreç ise ilgecin metaforik kullanımlarının belirlenmesidir. Metaforik dönüşümler, var olan uzanımların üzerine metaforik bir yorum eklenmesiyle oluşmaktadır. “Harry still hasn't gotten over his divorce.” örneğindeki *over* ile kurulumlu metaforik alan temelde 1.VX.C (dikey yayılımsal, temas var) imge şeması dönüşümüne metaforik yorum eklenmesi ile üretilmektedir ve HAYAT BİR YOLCULUKTUR kavramsal metaforu ile eşleştirilir. Çalışmada son olarak öntür anlam, imge şeması dönüşümleri, uzanımlar ve metaforik dönüşümleri kapsayan sahnelerarası ilişkilerin gösterimi yapılmaktadır (bkz. Görsel 4).

Görsel 4. Sahnelerarası ilişkiler (Lakoff, 1987: 436)

Görsel 4'te 1 ile başlatılan formüller öntür anlama bağlı imge şematik dönüşümleri; 2, 3 ve 4 uzanımlar ve şemaları, 5 ve 6 ise metaforik dönüşümleri kodlamaktadır. Lakoff'un (1987) bu noktada en önemli buluşlarından biri çokanlamlılığı yayılan ulamlar üzerinden tanımlayarak ve imge şemaları ile metaforik dönüşümlere ilişkin terminolojiyi kullanarak sistematik bir olgu olarak ele almasıdır. Bu çalışmada da *içinde* ilgecinin çokanlamlılık gösterimi imleyen-sınır ilişkisi düzleminde, imge şeması, uzanımlar ve metaforik dönüşümler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

1.2 Yayılan Ulamlar ve İmge Şemaları

Yayılan ulamlar, her bir uzanımın öntüre yakınlık ve uzaklık değerlerini (çevresel anlamları) ve bunlar arasındaki ilişkileri ortaya koyan bir gösterim sistemi olarak değerlendirilmektedir. Gösterimde öntür ile varyantları arasında farklı olasılıklar somut olarak ortaya konabilir ve bu görünüm anlamsal bir ağ üzerinden modellenebilir. Diyagramda, her farklı anlam bir düğümle temsil edilir (siyah bir daire ile gösterilir), tüm işlemler aynı kavramsal kategoriye ait olmaları nedeniyle birbiriyle ilişkiliyken, düğüm noktaları arasındaki oklar işlemler arasındaki yakın ilişkiyi gösterir. Bu yaklaşıma göre, yayılan ulamlar sözcüklerin

farklı anlamlarının zihinsel sözlükçede nasıl saklandığını göstermektedir (Brugman, 1981; Lakoff, 1987; Brugman ve Lakoff, 1988; Saeed, 2003; Evans ve Green, 2006; Evans, 2007). Yayılan ulamlar yaklaşımı olası bağıntıların ulamlanmasını çokanlamlılık düzleminde değerlendirirken uzanımları birbirine bağlayan ilişki türlerini de ortaya koymaktadır. Bu bağıntıların büyük bir kısmını imge şematik dönüşümler oluşturmakla birlikte metonimik ve metaforik dönüşümler de uzanım farklılıklarının temel nedenidir (Lakoff, 1987; Brugmann ve Lakoff, 1988). Kuramın önemli bir özelliği de çokanlamlılığı içerik sözcükleriyle sınırlı tutmaması ve ilgeçler gibi dilbilgisel sınıflara da uyarlanabilir esneklikte olmasıdır. Bu da temelde bilişsel dilbilgisinin biçim ve anlam tümleşikliğine ilişkin önvarsayımlarını sağlamlaştırıcı niteliktedir.

Yukarıda da sözü edildiği gibi, uzanımlar arasındaki dönüşüm büyük oranda imge şemalarının değişimi ile gerçekleşmektedir. Johnson (1987; 1991) imge şemalarının somutlaştırılmış deneyimin kavramsal sistem içinde oluştuğunu ve insanlar dünya ile etkileşim halinde devinim sergilerken duyuşal ve algısal deneyimlerden türediğini ifade etmektedir. İmge şemaları kavramsal yapının oluşumunda temel sınıflardır ve uzamsal yönelimler, algısal etkileşimler ve devinimsellik gibi alanlar hakkındaki bilgimiz ve akıl yürütmemiz için yaratıcı bir temel sağlar. Bu kapsamda imge şemaları durum, olay, eylemlere ilişkin algı temelli anlayışımızdan yola çıkmakta, bedenleşmiş biliş üzerinden tekrar eden deneyimlerin kalıplaşmasıyla oluşmaktadır (Johnson, 1987; Johnson, 1991; Lee, 2001; Johnson ve Lakoff, 2002; Evans ve Green, 2006; Evans, 2007; Jiang ve Yang, 2021). İmge şemaları, düzeni inşa ettiğimiz veya oluşturduğumuz birincil araçlardır ve yalnızca deneyimin içine döküldüğü pasif kaplar değildir. Aynı zamanda imge şemaları yaratıcıdır ve doğası gereği önermesel değildir, bedensel algı ve hareket düzeyinde deneyimin düzenleyici yapıları olarak işler, aynı anda görsel, işitsel ya da dokunsal olabilir (Johnson, 1987; Lakoff, 1987; Johnson, 1991; Evans ve Green, 2006). Şemaların kinestetik olma özelliğini Lakoff (1987) doğuştan görme engelli olan insanlarla yapılan imgeleme deneyleriyle açıklamaktadır.

İmge şemalarının en belirginleri nesne, şekil-zemin, kapsayıcı, döngü, kuvvet, denge, ölçek, etkileşim, merkez-çevredir. Bunlar birbirinden ayrı küçük ve atomik birimler olarak değil, dünya deneyimimizin devam eden akışında tekrar eden örtüşen modeller olarak anlaşılmalıdırlar (Johnson, 1987; 1991). Lakoff ve Johnson (1980) imge şemalarının algısal ve devinimsel süreçlerden üretildiğini fakat fiziksel deneyim kaynaklı olsa da mantıksal olarak soyut deneyimleri metaforik olarak yapılandırma sürecini de yönettiğini ifade eder. Langacker (1993) ise tam tersine imge şemalarının ortaya çıkışını yatkınlıkla bağdaştırmakta ve doğuştan olduğunu kabul etmektedir. Doğuştan olsun ya da sonradan kazanılsın, her iki durumda da imge şemalarının oluşumunda bedenleşmiş bilişin aktif rol oynadığı tartışılmaz bir gerçektir. Tablo 1’de Evans

ve Green (2006: 190)⁴ tarafından alanyazındaki kaynaklar taranarak oluşturulan imge şemaları bölümsel listesi yer almaktadır.

Tablo 1. İmge şemaları bölümsel listesi

UZAM	AŞAĞI-YUKARI, ÖN-ARKA, SAĞ-SOL, YAKIN-UZAK, MERKEZ-ÇEVRE, TEMAS, DÜZLÜK, DIKEYLİK
KAPSAMA	KAP, İÇ-DIŞ, YÜZEY, DOLU-BOŞ, İÇERİK
HAREKET	HIZ, KAYNAK-YOL-HEDEF
DENGE	DENGE EKSENİ, ÇİFT YÖNLÜ DENGE, DENGE NOKTASI, EŞİTLİK
KUVVET	ZORLAMA, ENGEL, KARŞI KUVVET, SAPMA, SINIRIN KALDIRILMASI, YETKİLENDİRME, ÇEKME, DİRENÇ
TEKLIK-ÇOKLUK	KAYNAŞMA, TOPLAMA, BÖLME, YİNELEME, PARÇA-BÜTÜN, SAYI-KİTLE, BAĞLANTI
ÖZDEŞLİK	EŞLEŞME, BİNİŞME
VARLIK	ÇIKARMA, SINIRLANDIRILMIŞ ALAN, DÖNGÜ, NESNE, SÜREÇ

Tablo 1’de her bir imge şeması modülünün olası parçalarına yer verilmektedir. Farklı sözcüksel birimlerle kurulan farklı sahnelerde bu düzlemlerden biri ya da birkaçı ön plana çıkmaktadır. Düzlemler değiştikçe ya da sahneye yeni bir düzlem eklendikçe imge şematik dönüşümler yoluyla farklı anlamsal bağlantılar kurulabilmektedir. Örneğin YOL-HEDEF (PATH-GOAL) şemasından YOL ODAĞI-HEDEF SON NOKTASI (PATH-FOCUS TO END-POINT FOCUS) şemasına yapılan bir dönüşüm, İMLEYENİ İZLEME (FOLLOWING A TRAJECTORY) bağlamında yeni bir uzanım üretecektir. Ayrıca söz konusu imge şemaları bedenleşmiş bilişin diğer bir yansıması olarak metaforik düzlem üretmede de etkin bir rol oynamaktadır (Lakoff, 1987).

2 Yöntem

Araştırma betimsel modelde desenlenmiştir. Betimsel çalışmalar var olan bir durumu ya da olguyu kendi iç dinamikleriyle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın verisetini Türkçe Ulusal Derlemi 3.0 aracılığıyla elde edilen 3500 bağımlı dizin görünümü oluşturmaktadır. Bağımlı dizinlere ulaşılma sürecinde TUD 3.0 Sorgu Arayüzü => Sorgular => Basit Sorgu – *içinde* Düğüm Sözcüğü adımları izlenmiştir. Veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Tavşancıl ve Aslan (2001) içerik analizini sözel, yazılı ya da diğer materyallerin içerdiği mesaj, anlam ya da dilbilgisi öğelerini nesnel ve sistematik yollarla sınıflandırma, sayısallaştırma ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal bir gerçekliği ortaya koymayı amaçlayan bir yaklaşım olarak değerlendirir. Bu

⁴ Araştırmacılar tabloyu oluşturma sürecinde Johnson (1987), Lakoff (1987), Cienki (1998), Lakoff and Turner (1989) ve Gibbs ve Colston’dan (1995) yararlanmışlardır. Tablodaki terimler yazar tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

çalışmada *içinde* ilgecinin çokanlamlılık düzlemleri imge şemalarına ilişkin parametreler, uzanımlar ve metaforik dönüşümlerin kodlanması aracılığıyla ortaya konmuştur.

3 *İçinde* İlgecinin Çokanlamlılık Görünümleri

3.1 Öntür Uzanım: Kapsama

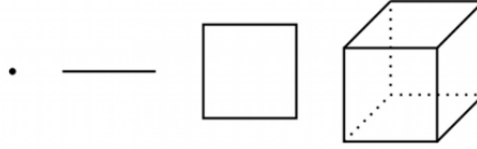
*İçinde*⁵ ilgecinin öntür kurulumu olarak kapsama uzanımı belirlenmiştir⁶. Öntür kurulumlar bedenleşmiş biliş aracılığıyla ilk ve doğrudan algılanabilen özelliklere sahiptir. Gibbs ve Colston (1995) kapsama içeriğinin iç, sınır ve dış olmak üzere üç yapısal ögesi olduğunu ve iki kaynaktan ortaya çıktığını ifade eder. Bunlardan ilki şeklin zeminden farklılaşmasının algısal olarak gözlenebilmesi ve ayrı bir iç mekan algısı, ikincisi ise kapsama alanına (ing. container) giren ve çıkan nesnelerin algısal olarak belirlenebilmesidir. Drozdowicz (1998) KAPSAMA şemasının gündelik deneyimimizin en yaygın özelliklerinden biri olduğunu belirtir: Bedenlerimiz, belirli şeyleri (yiyecek, su, hava) koyduğumuz ve içinden başka şeylerin (yiyecek ve su atıkları, kan, hava) çıktığı üç boyutlu kaplardır; çevremizde sürekli fiziksel bir kapsama deneyimi yaşarız. Odalara, giysilere, araçlara ve çok sayıda sınırlı alanların içine girip çıkarız, nesnelere kaplara (bardak, kutu, çanta) yerleştirerek düzenleriz.

Kapsama imge şemasının KAP, İÇ-DIŞ, YÜZEY, DOLU-BOŞ, İÇERİK gibi alt şemalarla şekillendiği ve parametrelerini bu bağlamda oluşturduğu gözlenmektedir (Evans ve Green, 2006). Söz konusu şemayı imleyen ve sınır ilişkiselliği doğrultusunda *boyut* (ing. dimension), *gözeneklilik* (ing. porous), *sabitlik* (ing. bounded) parametreleri üzerinden, özellikle sınırın nitelikleri ekseninde değerlendirmek mümkündür (Cuyckens, 1993; Drozdowicz, 1998). Boyut parametresi kapsamında 0 boyut noktasal; 1 boyut açısız; 2 boyut kartezyen, kutupsal ve 3 boyut kartezyen, silindirik, küresel olarak tanımlanabilir (bkz. Görsel 5).

⁵ Kaynaklarda *içinde* sözcüğü farklı ulamlar üzerinden tanımlanabilmektedir. TDK Türkçe Sözlük (2011) belirteç olarak etiketlerken Göksel ve Kearslake (2005, 2011) iyelik işaretli sondurum ilgeci (possessive-marked postposition) olarak değerlendirir. Çalışmada, ad öbeği işlevindeki yantümceler, adillar, adlar ve ad öbeklerinden önce veya sonra tümleyici işlevinde kullanılarak öbek yapılar oluşturabilme (Radford, 1997; Evans ve Green 2006; Crystal, 2008; Radford, 2009) özelliğinden dolayı *içinde* sözcüğü ilgeç olarak kabul edilmektedir.

⁶ Vandeloise (1991) da İngilizce *in* ilgeci üzerine yaptığı çalışmasını, konuşma öncesi düşünme süreci ile başlayan kapsama şeması üzerine temellendirmekte ve söz konusu şemanın en erken üretilen şemalardan biri olduğunu altını çizmektedir.

Görsel 5. 0, 1, 2 ve 3 boyutluluk gösterimleri

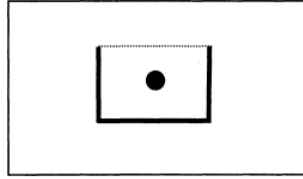
Kapsama sahnesi üzerinden gerçekleşen şematik değişimlerdeki ikinci parametre gözenekliliktir. Bu parametre sınırın hücrenel bir analogi ile açıklanıp açıklanamamasıyla bağıntılıdır. *Araba, ev, oda* gibi birimler gözenekli olarak değerlendirilirken *çöl, su, dere* gibi birimler gözeneksiz bir oluşum sergilemektedir. Üçüncü ve son parametre olan sınırın sabitliği, bir niceliğin içsel bir sonluluğa sahip olup olmamasıyla ilişkilendirilebilir ve sayı/kütle ayrımının temeli budur. Örneğin, *gecelik* ve *bluz* gibi adlar sınırlı bir yapıya sahiptir, çünkü her biri için “kenarları” olan bir varlığı belirtir, böylece birimleştirebilir ve sayılabilir. Öte yandan, *şampanya* ve *para* gibi toplu isimlerin için “kenarları” yoktur ve bu nedenle birimleştirilip sayılamazlar (Evans, 2007). Diğer bir parametre olan sabit sınırlarda, sınırı keskin ve tahmin edilebilir bir profil çizmektedir. Sabit sınıra sahip olmayan ortamlar ise serbest dış yüzeylere sahip aktif bölgelerdir. Diğer bir deyişle *ev* gibi bir ortamda imleyen ve sınır etkileşimi somuttur ve bu ortamın sabit sınırlara sahip olduğu söylenebilir. Fakat *denizde yüz-* kurulumunda *deniz* ile *yüzen kişi* arasındaki imleyen ve sınır ilişkisi doğrudan ve somut olarak tanımlanamamaktadır, *deniz* ögesi bağımsız bir sınır olarak değerlendirilir (Drozdowicz, 1998). Bu bağlamda öntür anlamda sınır, *içerilen varlığı taşıyabilen ve/veya depolayabilen 3 boyutlu, gözenekli ve sabit* bir yapıdadır. Sınır, imleyeni dış gözlemcinin görüşünden gizler ve/veya onu dış güçlerden korur, eğer bir imleyen sınırın içerisindeyse, imleyende olan her şey sınırda da vardır. Bu bağlamda, sınır üzerinden gerçekleşen kurulumlar boyut, gözeneklilik ve sabitlik parametreleri doğrultusunda farklı imge şematik dönüşümlere uğramaktadır. Tablo 2’de parametreler ve formüller yer almaktadır.

Tablo 2. Profil ögesi, parametreler, formüller

Profil Ögesi	Ölçüt	Parametre	Formül
Sınır	boyut	1 boyut	1B
		2 boyut	2B
		3 boyut	3B
	gözenek	gözenekli	G+
		gözeneksiz	G -
	sabitlik	sabit sınır	S+
belirsiz sınır		S-	

Verisetindeki kurulumlar incelendiğinde *içinde* ilgecinin kapsama uzanımıyla bağıntılı olan öntür anlamına 316 farklı dilsel örnek üzerinden ulaşılmıştır. Öntür kurulumlara ilişkin örnek sahne⁷, Görsel 6'da yer almaktadır.

Görsel 6. *İçinde* ilgeci öntür sahnesi

Aşağıda, verisetinde gözlenen öntür kurulum sahnelerinden örnekler yer almaktadır:

- (1) Evin içinde fazla mobilyanın olmaması Hindistan'daki evleri çağrıştırdı. [W-SI22C3A-0559-2026]
- (2) Bir gece sabaha kadar bir arabanın içinde uzun uzun sohbet ettik. [S-ADBBAo-0443-398]
- (3) Gözlem öncesi ve sonrası sınıf içinde öğrencilerle düzenlenecek kısa toplantılar ya da öğrencilerin konuyla ilgili olarak bilgilendirilmeleri etkilenmeyi en aza indirgeyebilir. [W-MD39E1B-3359-1122]

[3B.G+.S+] olarak formülize edilen bu kurulumlar incelendiğinde sınırın 3 boyutlu, gözenekli ve sabit olduğu, imleyenin ise sınır içerisinde hareket edebilen bir varlık olduğu gözlenmektedir.

3.1.1. *İmge şeması dönüşümleri*

Verisetinde yer alan sahnelerde, kapsama uzanımının imge şeması dönüşümleri dört farklı düzlemde izlenebilmektedir. Bunlardan ilki sınırın 3 boyutlu olduğu, gözenekli bir yapıya sahip olmadığı ve bitimliliğinin gözlenebildiği dönüşümlerdir. Bu sahnelerde, öntür uzanımda olduğu gibi *eğer bir imleyen sınırın içindeyse, imleyende olan, sınırdaki da vardır* ilkesi işlememektedir. *Kız, mavi bir elbisenin içinde.* örnek kurulumu üzerinden düşünüldüğünde *elbise* sınırının *kız* imleyeninin tamamını kapsamadığı gözlenmektedir. Bu açıdan ilk imge şeması dönüşümü -GÖZENEKLI özelliğe kodlanmıştır. [3B.G-.S+] formülü ile gösterilebilecek bu sahneler kapsamında toplam 57 kurulumla rastlanmıştır. Aşağıda kurulumlara ilişkin sahneler yer almaktadır.

⁷ Örnek sahne Evans ve Tyler (2004: 168) tarafından *in* ilgecinin öntür sahnesinin gösteriminde kullanılmıştır.

- (4) 16 yaşında, mezuniyet balosuna giden kız gibi görünüyor krem rengi şifon elbisesinin içinde. [W-YI45F1C-5071-95]
- (5) Erkek öğrenciler geniş blucin, kot pantolonlar içinde, kız öğrenciler ise tam aksine alabildiğine dar, vücut hatlarını olduğu gibi gösteren pantolonlar içinde idiler ve de gayet rahat geziyorlardı. [W-OI22C3A-0751-2281]
- (6) Yemekhanede bazı hastalarla beraberim; herkes pijamalar çinde. [W-GA16B2A-0616-585]

İlgecin öntür uzanımı kapsamındaki ikinci imge şematik dönüşümünde sınır yine üç boyutlu olmakla birlikte gözenekli bir özelliğe sahip değildir ve belirgin bir içyapısal bitimliliği yoktur. [3B.G-.S-] formülü ile gösterilebilecek bu kurulumla ilişkin verisetinde 79 örneğe rastlanmıştır.

- (7) Midye de denizin içinde yaşar. [S-BEABXO-0093-514]
- (8) Ali, fırsatı değerlendirip karın içinde kızıl bir beden halinde yatan reise, meşhur tokatlarını giydirmeye başladı. [W-CA16B2A-0159-2193]
- (9) Belediye başkanı bizimle beraber çizmeyle suyun içinde uğraştı. [W-VD30D1B-2183-471]

Üçüncü uzanım olarak [2B.G-.S+] formülü ile gösterimi yapılabilecek imge şeması dönüşümünden söz etmek mümkündür. Bu sahnelerde sınır 2 boyutuyla algılanmaktadır, gözeneksiz ve bitimli bir yapıya sahiptir. Verisetinde söz konusu imge şeması dönüşümüne ilişkin 34 kurulum gözlenmiştir.

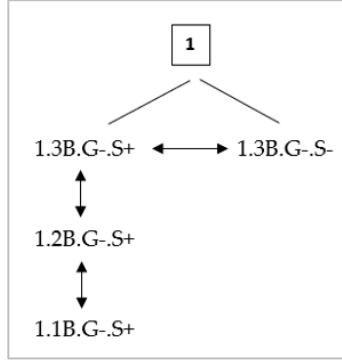
- (10) Graham yatağın içinde düşünceli bir şekilde oturuyordu. [W-LA16B1A-1376-2282]
- (11) Mangalda balık, geniş bir tepsinin içinde bol soğanlı bir salata. [W-UA16B2A-1041-1362]
- (12) ... Kumru'nun gümüş bir tabak içinde sunduğu çikolataları ağızlarında eritemeden Kandilli Yahya, Ahmet efendi ve eşleri de onlara katıldı. [W-RA16B3A-1134-984]

Dördüncü ve son kurulumda sınır tek boyutlu olup belirgin bir bitime sahip olmakla birlikte gözenekli bir yapıdan oluşmamaktadır. [1B.G-.S+] formülü ile yapılan gösterimlerde 3 kurulumla rastlanmıştır.

- (13) Bu sınırlar içinde mor renkle gösterilen arazi Emirdağ kasabasına ait olup, Emirdağ belediyesinin yönetim ve denetimi altında olması gerekmektedir. [W-RC06A1B-4004-2170]

Öntür uzanım ve imge şematik dönüşümlerin sahnelerarası ilişki gösterimi aşağıdaki gibidir.

Görsel 7. Sahnelerarası ilişkiler: öntür uzanım ve imge şeması dönüşümleri

Görsel 7’de “1” ile gösterimi yapılan sahne, [3B.G+.S+] formülü ile kodlanan öntür sahnedir ve sahnelerarası ilişkilerde formül biçiminde yer almamakta, odakta konumlandırılmaktadır. Düz çizgiler, öntür anlamıyla doğrudan ilişkili olan dönüşümleri gösterirken çift yönlü çizgiler imge şeması dönüşümleri arasındaki ortak parametrelerin olduğu ilişkileri kurmaktadır.

3.2 Alan Uzanımı

Alan uzanımına ilişkin sahnelerde ilk olarak KAPSAMA şeması ile UZAM şemasının kuruluma eşlik ettiği olduğu gözlenmektedir. Uzam, süreklilik seyreden ya da ayırık olabilen maddenin-varlığın kapladığı yerden oluşur. Uzamın doğasında duyuşsal deneyim sağlayan ve böylece dış çevrenin fiziksel yönlerinin kavranmasını kolaylaştıran algı merkezli mekanizmalar vardır (Evans, 2007). Bu bağlamda *Amasra içinde*, *Anadolu içinde*, *bağ içinde*, *bağçe içinde*, *il içinde*, *inşaat alanı içinde*, *kent merkezi içinde*, *köy içinde*, *Marmara içinde*, *orman içinde*, *sınır içinde*, *site içinde*, *şehir içinde*, *tarla içinde*, *Türkiye içinde*, *ülke içinde*, *üniversite içinde*, *yurt içinde* gibi kurulumlar eylemsel ya da olgusal gerçekleşimlerin yerlik bağlamında iç ve dış ayrımlarını yapmaktadır. İmleyen ve sınır eşleşmeleri, özellikle etkin alan kurulumlarında farklı parametreler aracılığıyla sahnelerle gözlenebilmektedir. Kurulumlardan birisi tam eşleşmenin sağlandığı alanlardır. Bu kapsamda *yuvarlak gezegen*, *yuvarlak top* tam eşleşmeye iyi bir örnek olabilir. Bazı sahnelerde imleyen ve sınırın parçasal eşleşmeleri gözlenebilmektedir. Bu tür eşleşmelerde imleyen ve sınır arasında öngörülebilirlik de alt bir parametre oluşturur. Örneğin *yuvarlak masa* kurulumu öngörülebilir bir eşleşme sunarken *yuvarlak çene* kurulumunda öngörülebilirlik son derece kısıtlıdır (Gündoğdu, 2020). Alan uzanımıyla kurulumu gerçekleşen sahnelerde imleyen ve sınır arasındaki örtüşmeye ilişkin belirgin bir bölge yaratılamaması nedeniyle öngörülemez bir eşleşme örneği sunulmaktadır.

Söz konusu kurulumda ayrıca öntür uzanımında olduğu gibi sınırın boyutluluğu ve hücreliliği işleyen parametreler arasında olmamakla birlikte özellikle sınırın kavramsal içeriğinde belirsizlik kodlaması ön plana çıkmaktadır. Buna paralel olarak Türker (2005) Türkçe bulunma durumu (-DA) kodlamalarında alan uzanımına ilişkin, statik ve sınırsız bir durumdaki bölgenin sahneye yerleştirildiğini ifade etmektedir. İmleyen-sınır örtüşmesinin öngörülemezliği (Ö-) ve sınırın belirsizliği (S-) üzerinden alan uzanımı kodlamaları [A+.Ö.-S-] biçiminde formülize edilebilir. Verisetinde uzanımına ilişkin toplam 122 örnek sahneye rastlanmıştır.

- (14) Türkiye'deyken, bir arkadaşıyla birlikte arabayla Anadolu içinde giderlerken, tozlu yolda, eşiğine yüklediği kesilmiş odunları götüren bir yaşlı köylü görürler. [W-VH20C4A-4854-144]
- (15) Pendik'te, bahçe içinde tek katlı harabe bir evin bahçe kapısında Osman'ın kaçırıldığı beyaz Mercedes araba duruyordu. [W-SA16B1A-0671-502]
- (16) Gecekondulaşma artar, çarpık kentleşme artar, tarım alanları azalır, fabrikalar ve hapishaneler şehir içinde kalır. [S-ADABLP-0061-616]

3.3 Kaynaşma Uzanımı

Uzanımına ilişkin sahnelerde imleyen ve sınırın öntür uzanımında olduğu gibi algısal süreçlerle ayrıştırılmadığı gözlenmektedir. İmleyen, sınırın içerisinde kimyasal birtakım süreçler sonucunda çözülmüş halde yer almaktadır. Bu bağlamda KAPSAMA şeması PARÇA-BÜTÜN'den yola çıkarak KAYNAŞMA'ya doğru evrilen bir kavramlaştırma izlemektedir. İmleyen ve sınır ilişkisi, KAYNAŞMA şemasına doğru kaydıkça, sahnenin bileşenlerini ayırt etmek zorlaşmaktadır. Bu sahnelerde sınır, fiziksel duyuyla algılanabilen bir arka plan işlevi görmemekte ve imleyenin belirginliği somut algısal düzlemde zayıflamaktadır. Söz konusu uzanım, imleyen-sınır kaynaşmasının ön planda olması ve örtüşmenin öngörülemezliği (Ö-) nedeniyle [K+.Ö.-] biçiminde formülize edilebilir. Kaynaşma uzanımına ilişkin, verisetinde 49 farklı kurulumla rastlanmıştır.

- (17) Görgüner, sigara dumanı içinde 4 binin üzerinde kimyasal madde bulunduğu ve bunlardan 81'inin kanser yapıcı olduğuna dikkat çekti. [W-SI27D1B-2470-3]
- (18) Ekstrakt içinde bulunan çözücü:130-6.5=123.5 kg. [W-RB04A3A-1997-1969]
- (19) Herhangi bir katı veya sıvı içinde çözülmüş halde bulunan bir bileşenin, bulunduğu fazdan uygun bir çözücü yardımı ile çıkarılması işlemine ekstraksiyon denir. [W-RB04A3A-1997-1820]

3.4 Bulaşma-Sinme Uzanımı

Bulaşma-sinme uzanımına ilişkin kurulumlarda KAPSAMA imge şeması arka planda kalmakta, sınırın imleyenin tamamını ya da bir bölümünü etkinleştirmektedir. Bu kurulumlarda imleyenin sayılamadığı-birimleştirilemediği, sınıra bulaşabilme ya da sinebilme özelliği taşıdığı, imleyen ile sınırın temas içerisinde olduğu ve eşleşmenin öngörülebilir düzeyde olmadığı gözlenmektedir. Verisetinde *su içinde*, *ter içinde*, *kan içinde* kurulumlarının niceliksel yoğunluğundan yola çıkarak, sınırın genellikle +SIVI ulam içi ögesi olarak yer aldığı da örnek sahnelerde gözlenen diğer bir eğilimdir. Kurulum parametreleri eşleşmelerdeki öngörülemezlik (Ö-) ve imleyen ile sınırın zorunlu teması (T+) olarak kabul edildiğinde uzanım [T+.Ö-] ile formülize edilebilir. Uzanıma ilişkin toplam 61 sahneye rastlanmıştır.

- (20) O zaman pantolonumun kan içinde kaldığını gördüm... [W-OA16B4A-0046-920]
 (21) Takım elbisesi ile ter içinde... [W-HA16B1A-0367-1581]
 (22) Ama çocukların yeni giysilerini toz ve toprak içinde görünce iki kadın bağırıştılar. [W-JA16B1A-0862-15]

3.5 Toplama Uzanımı

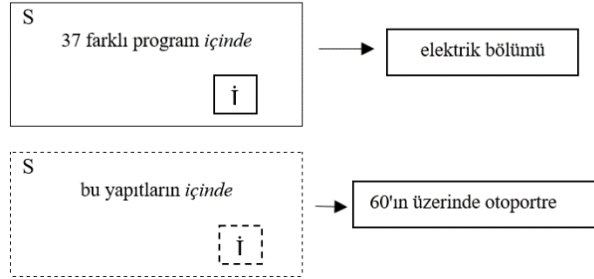
Söz konusu uzanımda ilgeç, KAPSAMA uzanımıyla birlikte TEKLİK-ÇOKLUK imge şemasının alt şeması olan TOPLAMA şemasıyla bağıntılı olarak kurulumlar oluşturmaktadır. Sahneler incelendiğinde sınırın, ortak en az bir içlemsel bileşene sahip ulam içi ögelerin bir araya getirilerek oluşturulduğu, imleyenin ise sınır içerisindeki ögelerden biri ya da birkaçından meydana geldiği gözlenmektedir. Verisetinde söz konusu uzanıma ilişkin 111 kurulumla rastlanmıştır.

- (23) Mesleki ve teknik liselerde 37 farklı program içinde en yaygın olanı elektrik bölümüdür. [W-VE05A1B-4300-1618]
 (24) 636 yıllık Osmanlı Devrinde 215 sadrazamın içinde 67 tanesi Kosova asıllı olan Arnavuttur. [W-LE30D1B-2114-1781]
 (25) Bu yapıtların içinde 60'ın üzerinde otoportre bulunmaktadır. [W-SG24D1B-2291-38]

Toplama uzanımı kapsamındaki sahneler incelendiğinde, eşleşmelerin bir bölümünde imleyen ve sınır ilişkisinin iyi yapılandırılmış olduğu, bir bölümünde ise imleyenin, sınırın ya da her ikisinin de belirgin olmadığı gözlenmektedir. Örnek sahne (23) incelendiğinde sınır olarak kabul edilen *37 farklı program* yapılanmasında ve imleyen olarak kabul edilen *elektrik bölümü* arasında tam eşleşme ilişkisi kurulabilirken örnek (25) bağlamında *bu yapıtların içinde* sınırı

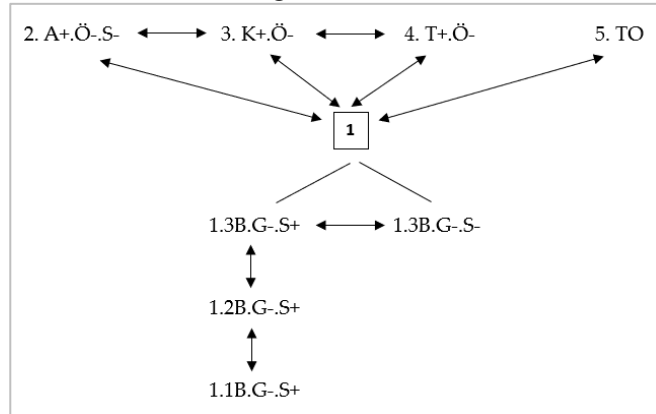
ile 60'ın üzerinde otoportre imleyeni arasında bu belirginlik gözlenememektedir (bkz. Görsel 8).

Görsel 8. Toplama uzanımı farklı imleyen-sınır eşleşmeleri

Görsel 8 incelendiğinde 37 farklı program içinde elektrik bölümü kurulumunda somut ve sınırları kesin bir niceliksel kodlama söz konusu iken bu yapıtların içinde 60'ın üzerinde otoportre kurulumunda belirgin bir nicel birikim gözlenememektedir. Görsel 9'da öntür sahneye bağıntılı olan diğer uzanımların gösterimleri yer almaktadır.

Görsel 9. Sahnelerarası ilişkiler: öntür uzanım, imge şeması dönüşümleri ve diğer uzanımlar

Görselde 2, 3, 4 ve 5 ile kodlanan kurulumlar öntür dışı uzanımlardır. Uzanım 2, 3 ve 4'te imleyen ve sınır arasında öngörülemez eşleşme kurulamaması nedeniyle ortak bir parametreye rastlanmakta, bu yüzden çift yönlü ok ile gösterimi yapılmaktadır. Uzanım 5'te ise böyle bir ortaklık gözlenemediği için diğer uzanımlarla bağıntı kurulmamaktadır.

3.6 Metaforik Dönüşümler

İlgecin çokanlamlılık görünümünün büyük bir bölümünün metaforik dönüşümler aracılığıyla gerçekleştirdiği gözlenmektedir. Bu bağlamda verisetinde özellikle belirginleşen ve sıklık görünümü açısından yoğunlaşan kavramsal metafor kurulumlarıyla karşılaşılmıştır. Bunlardan ilki ZAMAN BİR KAPTIR (TIME IS A CONTAINER) metaforudur. ZAMAN uzanımı bedenleşmiş bilişimiz aracılığıyla deneyimleyebildiğimiz temel alanlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Lakoff ve Johnson (1980) ontolojik metaforların büyük bir bölümünün zamanla bağıntı içerisinde olduğunu, zaman ve kap ilişkinde zaman faktörüne sahip deneyimlerin bir kapta meydana geldiğini belirtir ve bu deneyimleri kabın (zamanın) içinde ya da dışında olmak ile bir kaptan (zamandan) diğer bir kaba (zamana) geçmek ile açıklar. Buna paralel olarak Kövecses (2002) zamanın dolması ile kabın dolması arasındaki ilişkiselliğe vurgu yapar. Verisetinde söz konusu metaforik kurulumlara ilişkin toplam 379 sahneye rastlanmıştır.

- (26) İkinci periyotta Kaya Peker sahneye çıktı ve 16 dakika içinde 15 sayı üreterek Beşiktaş'ı öne taşıdı. [W-UI31D1B-2421-22]
- (27) Denizyolu ile günlerce yapılan yolculuk, uçakla birkaç saat içinde gerçekleştirilmektedir. [W-GD02A2A-1023-254]
- (28) İklim değişikliğinin zaman içinde doğal nedenler yanında insan faaliyetlerinin bir sonucu olarak da kaynaklandığı tespit edilmiştir. [W-VE05A1B-4304-1102]

Kavramsal metafor kurma açısından KAPSAMA şeması ile VARLIK imge şemasının ortak bilişsel alanlar yarattığı gözlenmektedir. VARLIK şeması kapsamında DURUMLAR KAPLARDIR (STATES ARE CONTAINERS) metaforu niceliksel olarak yoğun bir dağılım ($f=260$) sergilemektedir.

- (29) O günden sonra Hasan hem bolluk içinde yaşamış. [W-VA16B1A-1245-974]
- (30) Hiç birimizin hayatı büyük rahatlıklar ve zenginlikler içinde geçmemiş. [W-PI43C3A-1810-601]
- (31) Oysa dünyanın en yoksul ve sürekli olarak kıtlık içinde yaşayan ülkelerinden Bangladeş'in 1991'de 116 milyon olan nüfusu, 2025'e dek tam 110 milyon artarak 226 milyona ulaşacak. [W-EE39C2A-0641-344]

Verisetinde sıklık açısından üçüncü olarak SOSYAL GRUPLAR KAPLARDIR (SOCIAL GROUPS ARE CONTAINERS) kavramsal metaforuna rastlanmaktadır ($f=149$). Lakoff ve Johnson (1980) İngilizce *in* ilgecinin duygular ya da sosyal gruplara ilişkin kapsama metaforlarının kurulmasında işlevsel olduğunu belirtir. Türkçe kurulumlar incelendiğinde de benzer bir eğilimle karşılaşılmaktadır.

- (32) Kırsal bölgelerdeki geleneklerin ve sosyal değerlerin giderek zayıflaması, buna karşılık aile içinde bireyci davranışların artması... [W-HD02A1B-3816-1414]
- (33) İnsan bir özne olarak kendi kendinin bilincine ancak bir toplum içinde ve başkalarıyla birlikte varabilir. [W-ME05A1B-3915-1572]
- (34) Halkın içinde etkin bir biçimde yürütülen siyasi mücadeleden geliyordu. [W-KE09C3A-3333-1133]

Dikkat çeken diğer bir kurulum ise DUYGULAR KAPLARDIR (EMOTIONS ARE CONTAINERS) kavramsal metaforu aracılığıyla gerçekleşmektedir. Verisetinde *acı içinde, coşku içinde, çaresizlik içinde, dehşet içinde, hayret içinde, heyecan içinde, huzur içinde, ikilem içinde, korku içinde, mutluluk içinde, sevinç içinde, sıkıntı içinde, utanç içinde, yetersizlik içinde, zillet içinde* gibi çok çeşitli dilsel örneklere rastlanmaktadır (f=121).

- (35) Bu nedenle büyük bir sevinç içinde, ıspanak kökü salatası ve kılıçbalığı ızgarasından oluşan isteklerimi keyifle belirttim. [W-QD36C3A-0075-1798]
- (36) Çaresizlik içinde, Melih'in tere batmış yüzünü silen Rahile ağlıyordu... [W-KA16B3A-0636-2248]
- (37) Seneler sonra, o sıcak sesi yeniden duymuş, kendini dehşete varan bir utanç içinde hissetmişti. [W-KA16B0A-1703-1943]

Verisetinde ayrıca İLİŞKİLER KAPLARDIR kavramsal metaforuna ilişkin (f=83) *ilişki içinde, münasebet içinde, bağımlılık içinde, etkileşim içinde, iletişim içinde, bütünlük içinde, kavuşum içinde, koordinasyon içinde, bütünsellik içinde, uyum içinde*; SİSTEMLER KAPLARDIR kavramsal metaforuna ilişkin (f=71) *disiplin içinde, düzen içinde, gelenek içinde, düzenek içinde, yapılanma içinde*; IDEOLOJİLER KAPLARDIR kavramsal metaforuna ilişkin (f=33) *görüş içinde, düşünce içinde, akım içinde, mantalite içinde, anarşi içinde, yaklaşım içinde, hareket içinde, akım içinde, anlayış içinde, ideoloji içinde, demokrasi içinde, zihniyet içinde* kurulumlarına rastlanmaktadır. Bu bağlamda Türkçede *çinde* ilgecinin metafor üretme eğiliminin son derece güçlü olduğunu söylemek mümkündür.

Yukarıdaki kavramsal metaforlar ve sahneler incelendiğinde tamamının [3B.G+.S+] öntür uzanımına eklenen metaforik dönüşümler sonucu üretildiği gözlenmektedir. Metaforik kurulumların diğer bir bölümü ise [2B.G-.S+] imge şematik dönüşümüne metaforik düzlem eklenmesiyle gerçekleşmektedir. Söz konusu anlam katmanında DISİPLİNLER ÇERÇEVELERDİR ve DURUMLAR TABLOLARDIR kavramsal metaforlarına rastlanmıştır (f=12).

- (38) O, aynı çerçeve içinde, dilin doğasıyla ilgilenmiş ve düşünme, anlam, mantık ve tanım konusunu ele almıştır. [W-TD36E1B-2844-2469]
- (39) Osmanlılarda örneğin astroloji, sihir, simya, rüya tabiri hep bilim çerçevesi içinde düşünülmüştür. [W-GC06E1B-3080-794]
- (40) Şimdi, değerli arkadaşlar, bu genel tablo içinde Bürgenstock'taki çalışmalara ve elimizdeki eksik metnin anahatlarına baktığımız zaman gördüğümüz tablo şudur... [S-ACABQq-0423-826]

Diğer bir metaforik kurulum, [1B.G-.S+] imge şemasına metaforik yorum eklenmesiyle gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, DURUMLAR GEOMETRİK ŞEKİLLERDIR kavramsal metaforu kapsamında 8 farklı kurulumla rastlanmıştır.

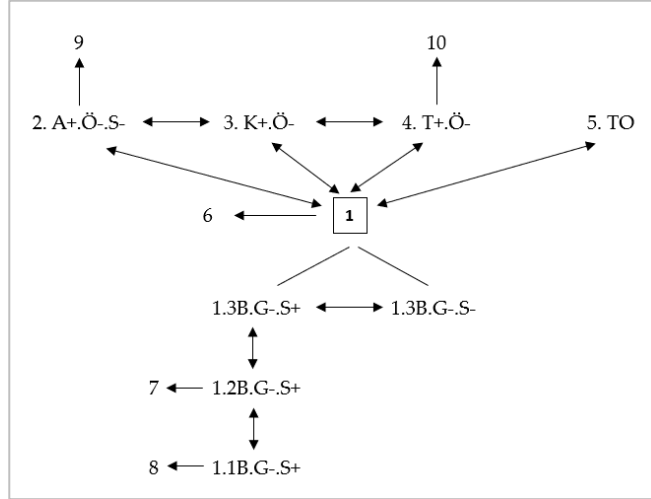
- (41) Bir dil içine doğan insan, dilin ve dilbilgisinin belirlediği sınırlar içinde özne olur. [W-TG03A0A-0203-16]
- (42) ... kendinden önceki sosyal ve iktisadi yapılardan devralıp yeniden ürettiği sağlamcı ideoloji tarafından çizilen daire içinde konumlandığını görebiliriz. [W-UD36E1B-2863-2395]

Öte yandan, metaforik kurulumlar yalnızca imge şeması dönüşümleri yoluyla gerçekleşmemektedir. Öntür dışı uzanımlardan alan uzanımı ve bulaşma-sinme uzanımına metaforik yorum eklenerek de kurulum sağlanabilmektedir. Alan uzanımı kapsamında DURUMLAR ALANLARDIR (f=6) ve bulaşma-sinme uzanım kapsamında RUHANI DURUMLAR KAPLARDIR (f=5) kavramsal metaforları tespit edilmiştir.

- (43) Kendi uzam ve zamanı kültürel varlık alanı içinde kültürün normları aracılığıyla anlamlara dönüşür. [S-ADABPZ-0134-351]
- (44) Nur içinde yat Faruk Abi... [W-RG41C3A-1164-258]

Görsel 10'da öntür uzanım, imge şeması dönüşümleri ve diğer bazı uzanımlara eklenmiş metaforik dönüşümlerin gösterimine yer verilmektedir.

Görsel 10. Sahnelerarası ilişkiler: öntür uzanım, imge şeması dönüşümleri, diğer uzanımlar ve metaforik dönüşümler

Görsel incelendiğinde metaforik kurulumların beş farklı anlamsal düzlem üzerinden gerçekleştiği görülmektedir. Bunlardan 6. kurulum doğrudan öntür uzanıma, 7 ve 8. kurulumlar imge şematik dönüşümlere, 9 ve 10. kurulumlar ise öntür dışı uzanımlara eklenen metaforik yorumlar aracılığıyla üretilmektedir.

4 Tartışma ve Sonuç

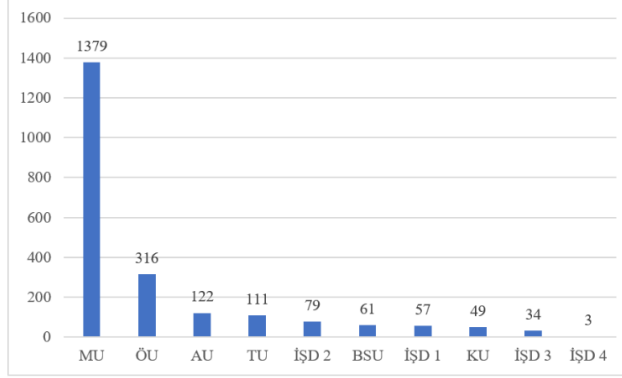
Bilişsel dilbilim paradigmasında çokanlamlılık özellikle batı alanyazınında üzerinde yoğun olarak çalışılan, geleneğin dışında bir çözüm önerisi ve yöntemsel bakış açısı sunan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada Türkçede *içinde* ilgecinin çokanlamlılık görünümünü, sahnelerarası ilişkiler yoluyla ortaya koymak amaçlanmıştır. Çalışma, Brugmann (1981) ve Lakoff (1987) tarafından geliştirilen yöntemsel öneri üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bedenleşmiş biliş aracılığıyla ilk ve doğrudan algılanabilen özelliklere sahip bir kurulum olması nedeniyle ilgecin öntür uzanımı *kapsama* olarak belirlenmiştir. Kapsama uzanımı *boyut*, *gözeneklilik* ve *sabitlik* parametreleri aracılığıyla imge şematik dönüşümlere uğramakta ve dört farklı anlamsal düzlem yaratılabilmektedir. İmge şematik dönüşümlerden ilki *gömleğin içinde*, *pijamanın içinde* sahnelerinde olduğu gibi üç boyutun korunduğu, sabit bir sınırın belirlenebildiği ve gözenek olmadığı durumlardır. Bu kurulumlar büyük oranda giyecek ulamı ile sağlanabilmektedir. Diğer bir imge şematik dönüşüm üç boyutluluğu koruyan fakat gözeneklilik özelliği göstermeyen ve sınırı koruyamayan sahnelerde gözlenmektedir: *karın içinde*, *unun içinde*, *derenin içinde* kurulumları buna örnek olarak gösterilebilir. Üçüncü imge şematik

dönüşümde ise *tabak içinde*, *tepsi içinde* kurulumlarında olduğu gibi iki boyutuyla algılanan, gözeneksiz fakat belirgin bir sınır ile gerçekleştirilen imleyen ilişkisinden söz etmek mümkündür. Son imge şeması dönüşümünde ise *çizgi içinde*, *sınır içinde* kurulumlarında olduğu gibi tek boyutlu, gözeneksiz ve belirgin bir sınırla karşılaşılmaktadır.

İlgecin öntür uzanımı ve imge şematik dönüşümleri dışında alan, kaynaşma, bulaşma-sinme ve toplama olmak üzere dört farklı uzanımı belirlenmiştir. Alan uzanımı çerçevesinde KAPSAMA şeması ile UZAM şemasının bir araya geldiği bölge kodlamaları sahne kurabilmektedir. *Anadolu içinde*, *bahçe içinde* kurulumları buna örnek olarak gösterilebilir. Kaynaşma uzanımında *sigara dumanı içinde*, *ekstrakt içinde* örneklerinde olduğu gibi imleyen ve sınır algısal süreçlerle ayrıştırılamamakta ve imleyen, kimyasal birtakım süreçler sonucunda sınır içerisinde çözülmüş halde bulunmaktadır. Üçüncü uzanım olan bulaşma-sinme uzanımında sayılamayan, birimleştirilemeyen ve *su içinde*, *ter içinde* kurulumlarında olduğu gibi büyük oranda +SIVI özelliği taşıyan bir sınırın, imleyen üzerinde öngörülemeyen eşleşmeler oluşturduğu gözlenmektedir. Son uzanım olan toplama uzanımında ise sınır ortak bir içlemsel bileşene sahip ulam içi öğelerin bir araya getirilerek oluşmakta, imleyen ise bu öğelerden biri ya da birkaçıyla temsil edilmektedir. *37 farklı program içinde en yaygın olanı elektrik bölümü*, *bu yapıtların içinde 60'ın üzerinde otoportre* gibi kurulumlar buna örnek olarak gösterilebilir. Öntür dışı görünümle karşılaştırıldığında alan, kaynaşma ve bulaşma-sinme uzanımlarında imleyen ve sınır arasındaki eşleşmelerin öngörülemez olması nedeniyle ortak bir parametre yer alırken toplama uzanımı kendi iç yapısal özellikleriyle betimlenebilmektedir.

Çokanlamlılık düzleminde diğer bir üretken alan ise metaforik kurulumlardır. Bu tür kurulumlar öntür uzanım ya da diğer uzanımlara metaforik yorumlar eklenmesiyle elde edilmektedir. Özellikle [3B.G+.S+] öntür uzanımı üzerinden ZAMAN BİR KAPTIR, DURUMLAR KAPLARDIR, DUYGULAR KAPLARDIR; [2B.G-.S+] imge şeması dönüşümü üzerinden DISIPLINLER ÇERÇEVELERDİR ve DURUMLAR TABLOLARDIR; [1B.G-.S+] imge şeması dönüşümü üzerinden DURUMLAR GEOMETRİK ŞEKİLLERDİR gibi kavramsal metaforlar tespit edilmiştir. Ayrıca alan uzanımı ve bulaşma-sinme uzanımına metaforik düzlem eklenmesiyle gerçekleştirilen DURUMLAR ALANLARDIR ve RUHANI DURUMLAR KAPLARDIR metaforlarına da rastlanmaktadır. *İçinde* ilgecinin çokanlamlılık düzlemlerinin derlem görünümü niceliksel dağılımı Grafik 1'de yer almaktadır.

Grafik 1. Anlamsal düzlemlerin dağılımı

Grafik 1 incelendiğinde çokanlamlılık oluşumunda uzanımlara ya da imge şematik dönüşümlere eklenen metaforik yorum alanlarının yoğun bir şekilde kurulum sergilediği gözlenmektedir. Veriler, düşüncenin ve buna bağlı olarak dilin temelde metaforik yaratımlar üzerine şekillendiği (Johnson, 1987; 1991) bilgisi ile yorumlandığında bu eğilim son derece normal kabul edilmektedir. Sıklık açısından ikinci sırada ilgecin öntür uzanımı, üçüncü sırada alan uzanımı, dördüncü sırada toplama uzanımıyla karşılaşılmaktadır. İmge şematik dönüşümler ise bu uzanımların sonrasında sıralamaya girebilmektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde Türkçede iyelik işaretli ilgeçlerin çokanlamlılık görünümlerine ilişkin bilişsel dilbilim çerçevesinde bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte Göksel ve Kerlake (2005, 2011) ilgecin fiziksel uzanımlarının yanı sıra *iki saat içinde*, *ter içinde*, *korku içinde* örneklerinde olduğu gibi fiziksel olmayan uzanımlar ve metaforik kurulumlarda da sahneye girebileceğini belirtmektedir. Araştırmacıların verdikleri örnekler çalışmanın sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Konu ile bağıntılı olarak Türker (2005) Korece ve Türkçede yerlik kodlamalarını incelediği çalışmasında Türkçe bulunma durumu sonekini (-DA) konum, zaman, ilişkisel alanlar, soyut konum, mantıksal alanlar uzanımları çerçevesinde kapsamlı olarak incelemiştir. Öntür sahnenin yanı sıra statik konum (evde, otelde), alan kodlaması (Ankara'da) gibi öntür uzanımdan doğan sahneler ve zaman ile duruma ilişkin metaforik yapılanmaların bu çalışmanın bulgularıyla ortaklık sergilemesiyle birlikte şekil kodlaması (kare şeklinde), ölçü kodlaması (beş yüz dolar değerinde, bir kilometre uzunluğunda) gibi kurulumlara verisette rastlanmamaktadır. Bu bağlamda, Türkçede yerlik durumunun hem iyelik işaretli ilgeçler hem de sonekler aracılığıyla kodlandığı göz önünde bulundurulduğunda kurulumların farklı yapısal koşullarda farklı sonuçlar doğuracağı ve yerlik kodlamasının uzamsal ya da uzam dışı görünümleri açısından, sondurum ekleriyle gerçekleştirilen çalışmalarda imge şeması dönüşümlerinin daha geniş bir yelpazede gözlenebileceği düşünülmektedir.

Alanyazında *yerlik* kodlamasında İngilizce *in* (Hawkins, 1984; Herskovits, 1986; Dirven, 1993; Wierzbicka, 1993; Evans ve Tyler, 2004; Evans, 2010); İspanyolca *en* (Huerta, 2009); Arapça *fı* (Jan, 2018) gibi tipik olarak ilgeçler aracılığıyla gerçekleşen kurulumlara sahip dillerin yanı sıra Korece *ey/eyse* (Türker, 2005; Kang, 2012) gibi bulunma kodlayan soneklerle yapılan çalışmalarda öntür olarak *yer* kodlamasının yanı sıra, *zaman* ve *durum* kodlamalarının da ortak bir eğilim sergilediği görülmektedir. Bu durum da ortak bedenleşmiş biliş algısı ile açıklanabilir. Talmy (2000) insanlar için zaman ve mekan algısının benzeşik olduğunu, bu nedenle, pek çok dilde birçok örnekte, uzamsal alanın ifadesi zamansal alana genişletildiğini ifade eder. Bu eğilim, hem öntür uzanımı hem de metaforik yorumların büyük bir bölümü açısından çalışmanın bulgularıyla uyum sağlamaktadır.

Araştırmanın bulgularını, *içinde* ilgecinin hem uzamsal (ing. spatial) ve hem de uzam dışı (ing. non-spatial) gönderimlere sahip olması nedeniyle Konusal İlişkiler Hipotezi (ing. Thematic Relations Hypothesis) bağlamında da değerlendirmek mümkündür. Gruber (1976) söz konusu hipotezde OLAYLAR (EVENTS) ve DURUMLAR'ın (ing. STATES) herhangi bir anlamsal alanında temel olay, durum, yol ve yer işlevlerinin; uzamsal konum (ing. location) ve hareketi çözümlmek için kullanılanların bir alt kümesini oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu kapsamda alanlar konu, referans nesnesi ve ilişki olmak üzere üç olası şekilde şekillenebilir. Konu uzamsal bağlamda ŞEYLER ve OLAY, zamansallık bağlamında OLAY ve DURUM, iyelik bağlamında ŞEYLER; referans nesnesi uzamsal bağlamda YER, zamansallık bağlamında ZAMAN, iyelik bağlamında ŞEYLER; ilişki uzamsal bağlamda KONUM, zamansallık bağlamında OLUŞ ZAMANI, iyelik bağlamında AIT OLMA ile ilişkilendirilmektedir. Gruber'in anılan kuramını genişleten Jackendoff'a (1983) göre zamansal alanlarda OLAYLAR ve DURUMLAR konu; ZAMAN referans nesnesi ve OLUŞ ZAMANI konum rolünde kodlanabilir. Aktarılabılır iyelik (ing. alienable possession) alanında ise ŞEYLER konu ya da referans nesnesi olabilirken bazı sahnelerde aktarılabılır iyelik konum rolünde gözlenebilir. Bu durumda *y, x'e sahiptir/içerisinde barındırır* şeması *x y'de* şemasıyla kavramsal bir paralellik yaratır. Bu bilgiler ışığında, öntür uzanım olan kapsama, doğal olarak doğrudan uzamsal konumla ilişkilendirilir. İmge şeması dönüşümleri değerlendirildiğinde ise *krem rengi şifon elbisesinin içinde, blucin, kot pantolonlar içinde* gibi örneklerle dilsel düzleme çıkan [3B.G-.S+] kurulumunda aktarılabılır iyelik ile konum arasında bağıntı kurmak mümkündür. [3B.G-.S-] formülü (*denizin içinde, karın içinde*) ile gösterimi olan ikinci imge şeması, [2B.G-.S+] formülü (*yatağın içinde, tepsinin içinde*) ile gösterimi olan üçüncü imge şeması ve [1B.G-.S+] formülü (*sınırlar içinde*) ile gösterimi olan dördüncü imge şeması dönüşümlerinde referans nesnesi ile yer anlamsal alanları ilişkiselliği gözlenmektedir. Uzanımlar incelendiğinde alan uzanımında (*bağ içinde, bahçe içinde*) referans nesnesi ile yer; kaynaşma (*sigara dumanı içinde, ekstrakt içinde*) ve bulaşma-sinme (*su içinde, ter içinde, kan içinde*) uzanımlarında aktarılabılır iyelik ile konum; toplama uzanımında (*37 farklı program içinde, 215 sadrazamın içinde*) referans nesnesi ile şeyler arasında bir

aktarım söz konusudur. Metaforik kurulumlar incelendiğinde ise öntür uzanım olan KAPSAMA kaynak alanından ZAMAN hedef alanına doğru bir dönüşüm izlenmektedir. *16 dakika içinde, birkaç saat içinde* gibi dilsel örnekler incelendiğinde zamansal alanlar bağlamında, oluş zamanının yer kodlaması ile dilsel düzleme çıktığı gözlenmektedir. Clark (1973) ve Jackendoff (1983) zaman kodlayan ilgeçlerin mekânsal ifadelerle benzer olduğu ve zamansal ilgeçlerin tümcelere yer ilgeçleriyle aynı şekilde bağlandığını belirtmektedir. Ayrıca metaforik düzlemde DURUM (*bolluk içinde, kıtlık içinde*), DUYGU (*sevinç içinde, çaresizlik içinde*), İLİŞKİ (*etkileşim içinde, iletişim içinde*), SİSTEM (*disiplin içinde, düzen içinde*) kodlamalarında, ilişki parametresi üzerinden iyelik ile şeyler ulamına doğru, doğası gereği imge şeması dönüşümleri ve uzanımlardan daha soyut bir düzlemde bağıntı kurulabilmektedir. SOSYAL GRUP (*aile içinde, toplum içinde*), IDEOLOJİ (*akım içinde, anlayış içinde*) kurulumlarında ise referans nesnesi ile konum ilişkiseliliği yine soyut bir uzanım ile gözlenebilmektedir. Bu çıkarımlar, dilde bilişsel düzlemde uzanımlar ve metaforik kurulumlar gibi uzam dışı alanların da temelde uzamsal ve somut konumsal ilişkiler aracılığıyla kodlandığını göstermektedir.

Sonuç olarak bu çalışmada *çinde* ilgecinin çokanlamlılık düzlemleri öntür uzanım, imge şematik dönüşümler ve metaforik yorumlar aracılığıyla incelenmiş ve bu kurulumların sahnelerarası ilişkilerinin gösterimi yapılmıştır. İşlev sözcüklerinin de anlambilimsel düzlemde araştırma konusu yapılabileceği tezi ve bu tezin bilişsel dilbilim çerçevesinde sınanması açısından çalışmanın önem taşıdığı düşünülmektedir.

Yazar Katkıları: Bu araştırma ve araştırma ile ilgili tüm aşamalar tek yazar tarafından yürütülmüştür.

Sunum beyanı ve doğrulama: Bu çalışma daha önce başka bir yerde yayınlanmamıştır. Başka bir dergide değerlendirme sürecinde değildir. Çalışmanın yayınlanması tüm yazarlar ve çalışmanın yapıldığı üniversitedeki/araştırma merkezindeki sorumlu makamlar tarafından örtük ya da açık olarak onaylanmıştır. Çalışma yayımlanmak için kabul edilirse, Dilbilim Araştırmaları Dergisinin yazılı izni olmadan başka bir basılı ya da elektronik ortamda Türkçe ya da başka bir dilde aynı biçimde yayınlanmayacaktır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazarın herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali ve akademik çıkar çatışması yoktur.

Veri Kullanımı: Bu çalışmada veri kullanılmamıştır.

Etik Onay/Katılımcı Onamı: Çalışmada etik onaya ihtiyaç bulunmamaktadır.

Maddi Destek: Çalışma için herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

Kaynakça

Aksan, Y., Aksan, M., Koltuksuz, A., Sezer, T., Mersinli, Ü., Demirhan, U. U., Yilmazer, H., Atasoy, G., Öz, S., Yıldız, İ. ve Kurtoglu, Ö. (2012). Construction of the Turkish National Corpus (TNC). Calzolari, N., Choukri, K., Declerck, T., Doğan, M. U.,

- Maegaard, B., Miriani, J., Odijk, J. ve Piperidis, S. (Yay. haz.) Proceedings of *the eight international conference on language resources and evaluation* içinde (LREC 2012). Türkiye.
- Bellavia, E. (1996). The German *über*. M. Pütz ve R. Dirven (Yay. haz.) *The construal of space in language and thought* içinde (ss. 73-107). Mouton de Gruyter.
- Brugman, C. (1981). *Story of over*. Yüksek Lisans Tezi. Kaliforniya Üniversitesi.
- Brugman, C. ve Lakoff, G. (1988). Cognitive Typology and Lexical Networks. S. Small, G. Cottrell and M. Tannenhaus (Yay. haz.) *Lexical ambiguity resolution: perspectives from psycholinguistics, neuropsychology, and artificial intelligence* içinde (ss. 477-507). Morgan Kaufman.
- Clark, H. H. (1973). Space, Time, Semantics, and the Child. T. E. Moore (Yay. haz.) *Cognitive development and the acquisition of language* içinde (ss. 27-64). Academic Press.
- Croft, W. Cruse, D.A. (2004). *Cognitive linguistics*. CUP.
- Crystal, D. (2008). *A dictionary of linguistics and phonetics*. Blackwell Pub.
- Cuyckens, H. (1993). The Dutch Spatial Preposition *in*: A Cognitive-Semantic Analysis. C. Z. Wibbelt (Yay. haz.) *The semantics of prepositions: From mental processing to natural language* içinde (ss. 27-71). Mouton de Gruyter.
- Dirven, R. (1993). Dividing up Physical and Mental Space into Conceptual Categories by Mean so English Prepositions. C. Zelinsky-Wibbelt (Yay. haz.), *The semantics of prepositions: From mental processing to natural language* içinde (ss. 73-97). Mouton de Gruyter.
- Drozdowicz, A. (1998). *A cognitive-semantic analysis of the english preposition in*. Araştırma Tezi (M.Phil), Glasgow Üniversitesi.
- Evans, V. (2007). *A glossary of cognitive linguistics*. Edinburgh University Press.
- Evans, V. (2010). From the Spatial to the Non-Spatial: The ‘State’ Lexical Concepts of *in*, *on* and *at*. V. Evans ve P. Chilton (Yay. haz.), *Language, cognition & space* içinde (ss. 215-248). Equinox.
- Evans, V. ve Green, M. (2006). *Cognitive linguistics: an introduction*. Edinburgh University Press.
- Evans, V. ve Tyler, V. (2004). Spatial Experience, Lexical Structure and Motivation: The Case of *in*. G. Radden ve K. Panther (Yay. haz.) *Studies in linguistic motivation* içinde (ss. 157-192). Mouton de Gruyter.
- Geeraerts, D. (1992). The semantic structure of Dutch *over*. *Leuvense Bijdragen*, 81, 205-30.
- Gibbs, R. W. ve Colston, H.L. (1995). The cognitive psychological reality of image schemas and their transformations. *Cognitive Linguistics* 6, 347-78.
- Gibbs, R.W. (2017). Embodiment. B. Dancygier (Yay. haz.) *Cambridge handbook of cognitive grammar* içinde (ss. 449-462). Cambridge University Press.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish: a comprehensive grammar*. Routledge.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2011). *Turkish: an essential grammar*. Routledge.
- Gruber, J. S. (1976). *Lexical structures in syntax and semantics*. North-Holland Publishing Company.
- Gündoğdu, A. E. (2020). Biçim sıfatlarında etkin alan kurulumları: yuvarlak sıfatı örneği. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 2, 185-205.
- Hawkins, B. W. (1984). *The semantics of English spatial prepositions*. Doktora Tezi. Kaliforniya Üniversitesi.
- Herskovits, A. (1986). *Language and spatial cognition: an interdisciplinary study of the preposition in English*. Cambridge University Press.
- Huerta, B. L. (2009). *The semantics of the Spanish prepositions en, a, and de: a cognitive approach*. Doktora Tezi. Buffalo Üniversitesi.
- Jackendoff, R. (1983). *Semantics and cognition*. MIT Press.

- Jan, H. (2018). *A Cognitive linguistics approach to explaining the polysemy of alā and ft in modern standard Arabic*. Doktora Tezi. Georgetown Üniversitesi.
- Jiang, C. ve Yang, K. (2021). Concepts and Conceptualization. X. Wen ve J. R. Taylor (Yay. haz.) *The Routledge handbook of cognitive linguistics* içinde (ss. 255-267). Routledge Press.
- Johnson, M. (1987). *The body in the mind: the bodily basis of meaning, imagination, and reason*. University of Chicago Press.
- Johnson, M. (1991). Knowing through the body. *Philosophical Psychology*, 4, 3-18.
- Johnson, M. ve Lakoff, G. (2002). Why cognitive linguistics requires embodied realism. *Cognitive Linguistics*, 13 (3), 245-263.
- Kang, Y. (2012). *Cognitive linguistics approach to semantics of spatial relations in Korean*. Doktora Tezi. Georgetown Üniversitesi.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: a practical introduction*. Oxford University Press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, fire and dangerous things: what categories reveal about the mind*. The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. (1990). The invariance hypothesis. Is abstract reason based on image schemas? *Cognitive Linguistics*, 1, 39-74.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (1999). *Philosophy in the flesh*. Basic Books.
- Langacker R.W. (1993). Reference-point constructions. *Cognitive Linguistics*, 4, 1-38.
- Langacker, R.W. (1987). *Foundations of cognitive grammar*. Stanford University Press.
- Langacker, R.W. (2007). *Cognitive Grammar*. D. Geeraerts ve H. Cuyckens (Yay. haz.) *Cognitive linguistics* içinde (ss. 421-462). Oxford University Press.
- Langacker, R.W. (2008). *Cognitive grammar: a basic introduction*. Oxford University Press.
- Lee, D. (2001). *Cognitive linguistics: an introduction*. Oxford University Press.
- Radford, A. (1997). *Syntax: a minimalist introduction*. Cambridge University Press.
- Radford, A., Atkinson, M., Britain, D., Clahsen, H., ve Spencer, A. (2009). *Linguistics: an introduction*. Cambridge University Press.
- Saeed, J. (2003). *Semantics*. Blackwell Publishing.
- Smith, M. B. (1993). Cases as Conceptual Categories: Evidence from German. A. Geiger ve B. Rudzka-Ostyn (Yay. haz.) *Conceptualization and mental processing in language* içinde (ss. 531-565). Mouton de Gruyter.
- Talmy, L. (1985). Force dynamics in language and thought. *Chicago Linguistic Society* 21 (2), 293-337.
- Talmy, L. (2000). *Toward a cognitive semantics*. MIT Press.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi.
- TDK. (2011). *Türk Dil Kurumu Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türker, E. (2005). *Locative expressions in Korean and Turkish: a cognitive grammar approach*. Doktora Tezi. Hawai'i at Mānoa Üniversitesi.
- Ungerer, F. ve Schmid, H. (1996). *An introduction to cognitive linguistics*. Longman.
- Vandeloise, C. (1991). *Spatial preposition: a case study from French*. University of Chicago Press.
- Vandeloise, C. (1994). Methodology and analyses of the preposition in. *Cognitive Linguistics*, 5, 157-84.
- Wen, X. ve Taylor, J.R. (2021). Cognitive Linguistics: Retrospect and Prospect. X. Wen ve J. R. Taylor (Yay. haz.) *The Routledge handbook of cognitive linguistics* içinde (ss. 1-16). Routledge Press.
- Wierzbicka, A. (1993). Why do we say in April, on Thursday, at 10 o'clock? In search of an explanation. *Studies in Language*, 17(2), 437-454.
- Winters, M.E. ve Nathan, G.S. (2020). *Cognitive linguistics for linguists*. Springer.